

Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İş Birliği (TAKBİ) Projesi

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde

ORTAKLARIN HAKLARI, GÖREVLERİ VE SORUMLULUKLARI

Ankara, 2021

DGRV
DIE GENOSSENSCHAFTEN

Ana Sözleşme ve Ortaklık

Kooperatiflerde ortakların görevleri, hakları ve yükümlükleri ana sözleşme ile düzenlenir. Ana sözleşme kooperatif ile ortaklar arasındaki yasal sözleşmedir. Hem kooperatifi hem de ortakları bağlar. Kanunda ve ana sözleşmede yer almayan hiçbir hükümden dolayı ortaklar hakkında veya ortaklar tarafından herhangi bir işlem yapılamaz.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri (TKK) en son 2012 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından güncellenmiş olan **TKK Örnek Ana Sözleşmesine** uygun olarak kurulmakta ve işletilmektedir. Aşağıda değinilen hususlar bu örnek ana sözleşmede açık biçimde yer almaktadır.

Ortakların Eşitliği

İlk olarak altı çizilmesi gereken husus ortakların hak ve yükümlülüklerde (vecibelerde) eşit olduklarıdır.

Oy kullanmak, aday olmak, genel kurul kararları hakkında iptal davası açmak, gelir-gider farkı almak gibi ortakların eşit olduğu haklarda değişiklik yapılması mümkün değildir. Ortaklardan bir kısmına daha ağır görevler yüklemek kabul edilemez.

Ortakların Görevleri

Ana sözleşmeyi kabul ettiğine dair imzalı başvuruda bulunan ortaklar aşağıda belirtilen hususları yerine getirmek zorundadır:

- İlgili kanun, yönetmelik ve ana sözleşme hükümlerine uymak
- Kooperatifin çıkarlarına ve alınan kararlara aykırı davranışlarda bulunmamak
- Kooperatifin bütün hizmetlerine yardımcı olmak
- Yüklenildiği ortaklık paylarını, varsa ek ödemelerini, kredi ve avanslardan doğan ve vadesi gelen borcunu zamanında ödemek

- Kooperatife olan her türlü yükümlülüklerini (vecibelerini) yerine getirmek
- Finansman müesseselerinden kooperatif adına ortakların müteselsil kefaletiyle kredi alınması sonucunda bu teşekküllere karşı doğan borçların yerine getirilmesinde payına düşeni zamanında yerine getirmek

Bu hükümlerden herhangi birisine uymayan ortaklara çeşitli yaptırımlar uygulanabilir. Bunlar arasında tazminat ödeme ve ortaklıktan çıkarılma da vardır.

Ortakların Hakları

Kooperatif ortaklarının bireysel ve ana sözleşmede belirtilen oranda diğer ortaklarla birlikte toplu olarak yararlanabilecekleri hakları vardır.

Ortaklarının bireysel olarak faydalanabilecekleri hakları şunlardır:

- Kooperatifin sunduğu hizmetlerden faydalanmak
- Genel kurula katılarak söz alıp görüş bildirmek, seçmek ve seçilmek
- Kooperatifin sosyal hizmetler fonundan faydalanmak
- Kooperatif hakkında bilgi edinmek
- İlgili makamlara başvurarak görev ve hakları ile ilgili konularda yardımcı olunmasını istemek
- Yönetim kurulunun kararlarına karşı denetçilere, genel kurul kararlarına karşı da yargı organlarına itiraz hakkını kullanmak
- Yılsonunda olumlu (müspet) gelir-gider farkından pay almak (risturn)
- Ortaklıktan çıkarılma kararına karşı genel kurula itiraz etmek ve mahkemeye dava açmak
- Genel kurul kararları aleyhine dava açmak
- Ortaklık payını devretmek
- Ortaklıktan çıkmak
- Tasfiye halinde, tasfiye kalanından pay almak

Bilgi edinme hakkı çerçevesinde ortaklar genel kurul öncesinde bilanço, gelir-gider hesapları, yıllık çalışma raporu, tahmini iş ve bütçe planı ve denetçi raporunu isteyebilir. Yönetim kurulu da bu istekleri karşılamakla yükümlüdür.

Tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının bir kısmının birlikte kullanabilecekleri hakları şunlardır:

- Genel kurulu toplantıya çağırarak
- Genel kurul gündemine madde ekleme önergesi vermek
- Genel kurullarda, kooperatife satın alınacak veya kooperatifçe satılacak menkul veya gayri menkullerin alt ve üst limit fiyatlarını belirlemek
- Genel kurullarda yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile tasfiye halinde tasfiye kurulu üyelerini seçmek ve ibra etmek
- Genel kurullarda kooperatifin bütçesini onaylamak veya reddetmek ve olumlu gelir-gider farkının nasıl kullanılacağına karar vermek
- Genel kurul kararıyla kooperatifin feshine karar vermek

Yukarıda belirtilen hakları kullanabilmek için birlikte harekete etmesi gereken asgari ortak sayısı örnek ana sözleşmede belirtilmiştir. Örneğin; genel kurulda gündem maddelerine geçilmeden önce ek madde önergesi verebilmek için dilekçenin tüm ortakların en az %10'unu tarafından imzalanmış olması gerekir.

Hak Arama Usulü

Ortaklar haklarıyla ilgili konularda öncelikle yönetim kuruluna başvurur. Buradan sonuç alamazlar ise denetçilere başvurur. Buradan da sonuç alamazlarsa sırasıyla genel kurula, (varsa) üst birliğe, Bakanlık yetkililerine ve son aşamada da mahkemeye başvurabilir.

Ortakların Sorumlulukları

Ortakların haklarının yanı sıra sorumlulukları da vardır. Örnek ana sözleşmenin çeşitli maddelerinde ortakların

sorumlulukları açık biçimde tanımlanmıştır. Söz konusu sorumluluklar şu şekilde özetlenebilir:

- Kooperatife girişte en az 1 ortaklık payı taahhüt etmek
- Bilanço açığını kapatmak amacıyla genel kurulca kararlaştırılan tutarda ek ödeme yapmak
- Kooperatifin olumlu yıllık gelir-gider farkından %30'unun ana sözleşmede belirtilen çeşitli fonlara ve üst birliğe aktarılmasını kabullenmek
- Kooperatifin iflası halinde, iflas idaresinin belirleyeceği ortak başına düşen borcu ödemek
- Kooperatifin durumunu bilerek ortak olunması halinde girişten önce doğmuş olan borçları diğer ortaklar gibi kabullenmek
- Kooperatif alacaklılarına karşı, kooperatife taahhüt ettiği sermaye payının 100 katına kadar sorumluluğu kabul etmek
- Ortakların kişisel sorumluluklarının ağırlaştırılması yönünde genel kurulca alınan karara uymak

Ortakların kişisel sorumluluklarının arttırılması ve ek ödeme gibi kararların alınabilmesi için de tüm ortakların en az ¼'ünün rızası gereklidir. Örneğin, genel kurul her ortağın en az 100 pay taahhüt etmesine dair karar alabilir. Bunun için tüm ortakların en az ¼'ünün rızası şarttır.

Ana sözleşmede yer almasına rağmen risturn ödenmemesi yönünde alınacak kararlarda da tüm ortakların ¼'ünün rızası aranmalıdır. Çünkü, risturn, TKK örnek ana sözleşmesine göre ortakların hakkıdır ve ödenmesi gerekir. Kaldı ki, her ortağın alacağı risturn tutarı da kooperatifle yaptığı işe göre değişeceğinden farklı olacak, risturn dağıtılmaması halinde bazı ortaklar diğerlerine kıyasla daha çok ödeme yapmak zorunda kalacaktır. Bu, kesinlikle adil değildir ve kooperatifle iş yaparak kooperatife kazandıran ortakların şevkini kırarak bir uygulamadır.

Hiç kuşku yok ki, kooperatiflerde, özellikle de tarımsal amaçlı kooperatiflerde ¼ çoğunlukla karar alınması çok güçtür. Bilanço açığı olan kooperatiflerde bu açığı

kapatmada kullanmak üzere ortaklardan ek ödeme alınması yönünde karar alınmaz ise, kooperatif iflas etme ve kapanma tehlikesiyle karşılaşabilir. Bunun önüne geçmek için yöneticilerin başarılı çalışmalar yapması, ortaklara karşı şeffaf olunması ve ortakların memnuniyetinin arttırılması gerekir. Ortaklar kooperatifi benimsemeli, ortak olmaktan dolayı değerli olduklarını hissetmeli, kooperatifi sahiplenmelidir.

Bilanço açıklarını kapatmak için istenecek ek ödemelerde her bir ortağın hissesine düşecek miktar genel kurul kararı ile sermayesi veya alış-veriş oranına göre hesaplanabilir. Ek ödeme toplamı o yılın bilanço açığı miktarını geçemez.

Kooperatifin iflas etmesi halinde, her bir ortak kendisine düşen payı ödemekle yükümlüdür. Hatta, borcunu ödeyemeyen veya ödemeyen ortakların borçlarını da ödemekle yükümlü tutulabilir. Bu durumla karşılaşan ortak, borcunu ödediği diğer ortaklardan alacaklarını tahsil etmek için yasal yollara başvurma hakkına sahiptir.

Kooperatifin borçlarından eski veya yeni tüm ortaklar sorumludur. Yeni ortakların, kooperatifin eski borçlarından sakınmak için ortaklık başvurusu sırasında kooperatifin durumunu ortaya koyan bilgileri yazılı olarak talep etmelerinde yarar vardır.

Sonuç

Ortaklar, ortak oldukları kooperatifin ana sözleşmelerinde belirtilen haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını ayrıntılı biçimde öğrenmeli ve gereğini yapmalıdır.

Ortaklar kooperatifi sahiplendikçe ve onunla yoğun iş birliği yaptıkça hem kooperatif hem kendileri kazanacaktır.

Verilirse el ele, erişilir her yere!